

REBELL

Ges ut av Revolutionär Kommunistisk Ungdom. Nr 4-2018/1-2019 Pris 30 kr

STATSKUPPEN I VENEZUELA

I BÖRJAN AV FEBRUARI 2019 meddelades att flertalet EU-länder nu ställer sig bakom den självutnämnda Juan Guaidó som president i Venezuela. Att detta skedde kort efter att USA:s president gjort samma sak kom knappast som någon överraskning men är trots detta anmärkningsvärt. Till SVT den fjärde februari meddelade sveriges utrikesminister Margot Wallström att hon tycker att Det är viktigt att vi löser frågan om Venezuelas framtid på ett trevligt och politiskt sätt. Wallström menar alltså på, precis som Donald Trump och flera andra av världens ledare att det är upp till dem att besluta om Venezuelas framtid och inte den venezuelanska befolkningen. Man kan fråga sig hur Wallström tänker att man på ett trevligt sätt skall tvinga bort en folkvald president i ett annat land.

NICOLÁS MADURO, Venezuelas sittande president, valdes för ämbetet så sent som i maj 2018 med 67 procent av rösterna. Ett val som Juan Guaidó inte

ens deltog i, oppositionen representerades då av en helt annan kandidat, Henri Falcón.

Det som pågår i Venezuela är ett kupp försök. Den senaste tidens händelser påminner på ett skrämmande sätt hur det har sett ut historiskt då USA grundat för militära interventioner i andra länder. I svenska såväl som i stora internationella medier är det vinklade nyheter om situationen i Venezuela vi får ta del av. Delar av det som rapporteras kan inte klassas som annat än ren krigspropaganda.

MÖNSTRET KAN MAN känna igen från hur man motiverade Irakkriget med att hävda att landet utvecklade massförstörelsevapen, något som det sedan visade sig inte finnas några belägg för. Det är inte första gången som Venezuela utsätts för kupp försök understött av USA. Bland annat

försökte oppositionen att avsätta den dåvarande presidenten Hugo Chávez 2002. Vidare försök har gjorts 2014 och 2017 - och i augusti 2018 utsattes presidenten Nicolás Maduro för en drönarattack under ett av sina offentliga framträdanden.

Venezuela är det mest oljerika landet i hela världen. I en värld där olja och andra fossila bränslen är det som håller igång maskineriet, borde Venezuela vara ett av världens rikaste länder, men under decennier har USA - på samma sätt som med Kuba - underminerat Venezuelas ekonomi.

DETTA GENOM brutala sanktioner mot landet, vilket påverkat landets handel även med resterande delar av världen. Sanktionerna mot landet tillsammans med en långvarig brist på nationell produktion av viktiga basvaror samt ett beroende av exporten

I svenska såväl som i stora internationella medier är det vinklade nyheter om situationen i Venezuela vi får ta del av

av olja har drabbat landet hårt. Eftersom priset på olja sjunkit stadigt sedan 2014 har också Venezuela påverkats negativt, då oljeexporten är en viktig del av landets ekonomi. Det har under längre tid varit inflation i landet och brist på mediciner och vissa livsmedel.

VENEZUELA ÄR idag polariserat. Inom det styrande socialistpartiet PSUV har alltid olika klassintressen funnits representerade. Landets kommunistparti PCV är i valallians med PSUV men har alltid kritiserat socialistpartiet från vänster. Det ekonomiska systemet i landet är inte socialistiskt, men argumentet att det skulle vara det är nu det som används för att förklara de ekonomiska problemen i landet. Från USA har man eftersträvat ett regimskifte i landet länge, inte bara med anledning av Venezuelas naturresurser. Landet var det första att bli del i den vänstervåg i Latinamerika som präglat början av 2000-talet. I dag har många av kontinentens

tidigare vänsterländer högerextrema styren, nu senast med Bolsonaro i Brasilien. För de kvarvarande progressiva krafterna i Latinamerika är Venezuela ett nyckelland.

I dag är alla de progressiva reformer som genomförts i landet under de senaste decennierna under överhängande hot. Vid en militär intervention skulle landet förlora sin självständighet och med det grundläggande rätt till självbestämmande. Det är därför av yttersta vikt att vi ger vårt fulla stöd till Venezuela, och här på hemmaplan bekämpar högerpropagandan om landet. Venezuela måste kvarbli fritt!

Nadja Lundberg
är redaktör för **Rebell**

REBELL ges ut av
Revolutionär Kommunistisk
Ungdom, Kommunistiska
Partiets ungdomsförbund.

Tidningen är beroende
ungkommunistisk.

Adress:

Rebell
Box 31187
400 32 Göteborg
Tel: 031-244417

E-post: rebell@rku.nu

Hemsida: www.rebell.se

Redaktion:

Arvid Gustafsson,
Nadja Lundberg,
Linda Kiibus,

Prenumeration:

4 nr/år 100 kr

Tryck:

Myran Grafiska

Ansvarig utgivare:

Nadja Lundberg

#4-18/1-19

TEMA: KRISER

DETTA NUMMER I URVAL:

★ **DEN KAPITALISTISKA EKONOMINS KRIS** s. 12-20

I en artikel skriver Rebels Arvid Gustafsson om bolånekraschen 2007 och hur ekonomiska kriser är en självklar del i kapitalismen.

★ **KÖTTET ELLER KLIMATET - DET ÄR UPP TILL PROLETARIATET** s. 22-28

Rasmus Nilsson skriver om köttindustrins ödesdigra effekter på klimatet.

★ **IN I VÄRLDEN** s. 36-37

Linda Kiibus har besökt konstmuseet Louisiana och utställningen om Dea Trier Mørch, en av proggekulturens främsta konstnärer.

★ **DESSUTOM...**

Krönikor i urval: *Vart ska vi bo?*, *En landsbygd i kris*

Förbundet: Brigadresa till Berlin

VÄNSTERPOPULISM FÖR VEM?

TEXT: VIKTOR ENGSTRÖM

SOSSEUTOPIISM OCH IDEALISM

Folklighet var under stora delar av 1900-talet, speciellt i Sverige, något att sträva efter. Detta kommer nog inte som en nyhet för den här tidningens målgrupp, men ifall någon tvivlar kan vi bara ta en snabb titt på begrepp som folkhem, folkbildning, folk rörelser och folköl. I och med avindustrialiseringen och den nyliberala offensiven från 1970-talet och framåt omvärderades dock folkligheten och blev något fult och unket: att »satsa på sig själv« blev det nya svarta.

INDIVIDUALISMEN STÄRKTES genom Sovjetunionens kollaps och välfärdsstatens nedmontering, och har idag nått närmast religiös status. Att på något sätt häda den heliga valfriheten, till exempel genom att ifrågasätta om vi verkligen måste välja skolor och apotek och om det är rätt att låta kapitalister profitera på sjuka människor, är nästan detsamma som att öppet förespråka diktatur och säga att man älskar tvång. Sedan 90-talet har uppmantran av *entreprenörskap* blivit centralt i utbildningssystemet, och alla vi som är unga idag kommer nog ihåg flösklerna om hur vi är *unika* och kan bli »precis vad vi vill« från skolåren.

Men precis som det mesta i samhället kännetecknas borgarklassen av inre motsättningar och stridigheter. Sedan krisen 2008 har detta synts genom framgångar för politiker som Trump i USA och Bolsonaro i Brasilien samt partier som tyska AfD och SD här i Sverige. Vad dessa politiska krafter har gemensamt är främst att de påstår sig värna *folkets* intressen mot *elitens* agenda:

globalisering och mångkultur. I samhällsdebatten har de sorterats in under samlingsnamnet *populister*. Att måla upp en folklig fasad är inget nytt inom högern: sedan demokratins genombrott har man ofta använt sig av vänsterretorik för att försöka dölja sin reaktionära politik och få stöd från arbetare.

Ett uppenbart exempel är fascismens hänvisningar till folket eller nationen, men även andra delar av högern har använt sig av detta vapen, speciellt i Sverige där det folkliga varit så starkt

ETT UPPEBART EXEMPEL är fascismens hänvisningar till *folket* eller *nationen*, men även andra delar av högern har använt sig av detta vapen, speciellt i Sverige där det folkliga varit så starkt. Läser vi Moderaternas föregångare Allmänna valmansförbundets program från

1919 får vi reda på att »den svenska högern är ett folkligt parti«, Kristdemokraternas förre ledare Göran Hägglund talade om »verklighetens folk«, och det är knappast någon slump att Liberalerna hette Folkpartiet fram till för några år sedan.

Som ett svar på den växande högerpopulismen har flera vänsterprofiler efterfrågat en vänsterpopulism. Till dessa hör Göran Greider och Åsa Linderborg, vars bok *Populistiska*

Åsa Linderborg och Göran Greider, författare till boken *Populistiska manifestet som gavs ut våren 2018*.

manifestet väckte stor uppmärksamhet då den gavs ut i våras. Den klassiska socialdemokratin har tappat kontakten med folket, och lösningen på detta är enligt Greider och Linderborg en vänsterpopulistisk rörelse. Inspirationen kommer från den brittiska Labourledaren Jeremy Corbyn och senatorn Bernie Sanders i USA, men även från partier som grekiska Syriza. Flera konkreta förslag är lätta att ta till sig, men tittar vi närmare på vänsterpopulismen kan vi se att det handlar om mer än bara ett utbyte av ord som arbetarklass och borgarklass mot folk och elit, och att den baserar sig på ett synsätt som ofta skiljer sig radikalt från marxismen.

TILL ATT BÖRJA MED kan vi konstatera att idén om en vänsterpopulism inte heller är ny, utan fanns i andra former redan på Marx och Engels tid. Rötterna till dagens vänsterpopulism hittar vi dels i det som kallas eurokommunism, en trend som under 1970-talet vann mark inom flera västeuropeiska kommunistpartier, bland annat inom dåvarande VPK i Sverige. Eurokommunismen säger sig fortfarande ha socialism som mål, men avvisar synen på staten som något som måste krossas och ersättas av en arbetarstat. Istället betonar man att man är »både kamp- och regeringspartier«, och menar att det är möjligt för kommunister att genom positioner inom den kapitalistiska staten gradvis omvandla systemet och på sikt införa socialism inom den

Eurokommunismen har även en annan syn på klass, då den menar att konflikten arbetarklass-borgarklass inte längre är central i samhället

borgerliga demokratins ramar. Eurokommunismen har även en annan syn på klass, då den menar att konflikten arbetarklass-borgarklass inte längre är central i samhället. Detta kom till stor del ur en förvirring kring avindustrialiseringen samt en syn på de växande »improduktiva« kontors- och tjänsteyrkena som inte tillhörande arbetarklassen, och en ny central konflikt sades istället stå mellan de »folkliga massorna« och monopolkapitalet. Till massorna räknas inte bara de som direkt utsugs utan även de som har en »motsägelsefull» relation till monopolkapitalet, bland annat småborgare och delar av borgarklassen. Av detta följer att kommunisternas strategi måste bli att bygga »folkliga allianser« över klassgränserna, där man inte alltid kan sätta arbetarnas intressen i första rummet utan måste vara beredd på eftergifter åt andra håll.

DENNA SYN HAR utvecklats av vänsterpopulismens »grundare«, makarna Ernesto Laclau och Chantal Mouffe, vars teorier *Populistiska manifestet* till stor del lutar sig mot. Laclau avled 2014, men Mouffe har fortsatt förespråkats populism som vänsterns väg framåt - förra året deltog hon i den franska vänsterpopulisten Melenchons presidentkampanj, och tidigare i år gav hon ut boken *For A Left Populism*. Förutom eurokommunismen verkar de hämta mycket från den poststrukturalism som låg i tiden på 1980-talet och som lägger stor vikt på

I Frankrike har La France Insoumise med representerat vänsterpopulismen starkast sedan presidentvalet 2017

diskursiv, eller ideologisk, makt.

För Laclau och Mouffe har klasser inga egna intressen; arbetarklassen har därför ingen speciell roll i kampen för socialismen, och klasskampen avfärdas som en myt. Istället för arbetarklassen sägs utvecklingen föras framåt av personer som, oberoende av klass, insett det förnuftiga i socialismen. Ideologier påstås i själva verket vara neutrala: även om de ofta visar sig i sällskap med klasser är det möjligt att avlägsna dem från klassanknytningen.

ENLIGT EN SÅDAN SYN

skulle t.ex. den borgerliga demokratin kunna »frigöras« från borgerligheten och lika väl sättas i arbetarnas tjänst. Och visst är det sant att den borgerliga demokratin har inneburit stora fördelar för arbetarklassen, men det gör den inte mindre borgerlig och ändrar inte faktumet att det finns enorma skillnader mellan borgerlig och socialistisk demokrati. »Beviset« för att klassintressen inte skulle finnas är att arbetare långt ifrån alltid lockas av vänsterpolitik under kapitalismen, utan också kan dras högerut. Detta är svårt att ta på

Ideologier påstås i själva verket vara neutrala: även om de ofta visar sig i sällskap med klasser är det möjligt att avlägsna dem från klassanknytningen

allvar: klassmedvetenhet uppstår som bekant inte spontant ur arbetarnas situation, utan motarbetas av borgarklassen och dess ideologier. Det är ju just därför det finns ett behov av marxistisk teori och politiska organisationer för att organisera arbetarklassen och väcka klassmedvetenheten!

Om inga klassintressen finns blir det ju poänglöst att prata om arbetarkamp, samtidigt som det verkar mer logiskt att hänvisa till *folket* och *eliten*.

OM VI LÄMNAR TEORIN

OCH återgår till Greider och Linderborg finns det fortfarande mycket som ökar tveksamheten om att populism är vägen fram. Dels den genomgående sossenostalgin: man längtar tillbaka till tiden då Palme

vågade angripa såväl USA som storfinansen och tog strid för välfärden. De senaste decenniernas högersväng kritiserar, men man funderar inte närmare över välfärdsstatens uppkomst och nedmontering och sätter ändå tron till sossar som Corbyn och Sanders. Ett annat problem är synen på högerpopulismens bas. Tesen är att SD:s väljare är arbetare på de glesbygdssorter som nyliberalismen slagit hårdast mot. När alla etablerade partier

närmar sig centristerna lägger dessa väljare sina röster på partier som SD – inte för att de tror att det kommer leda till förändring, utan för att vädra sitt missnöje. Som vänster är denna förklaring lätt att ta till sig, då det verkar som en helt logisk konsekvens av nyliberalismens härjningar. Den stämmer dock ganska dåligt överens med verkligheten.

TITTAR MAN PÅ ÅRETS

valresultat är SD starkast på platser i södra Sverige som inte på något sätt kan kallas för glesbygd. Västerbottens län, där SD enligt den här analysen borde vara starka, är tvärtom det län där partiet fick lägst procent av rösterna. Vilka är det då som lockas av högerpopulismen? I en rapport från Institutet för framtidsstudier blir det tydligt: majoriteten av SD:s väljare har tidigare röstat på Moderaterna. Även de SD-väljare som kommit från S visar sig ha traditionella högervärderingar, dock har de inte röstat på M då detta setts som ett parti för den liberala *eliten*. Mönstret går igen i andra länder, t.ex. var de typiska Trumpväljarna vita, rika och lågutbildade män. Högerpopulisternas väljare hatar både

eliten och de grupper, som invandrare och HBTQ-personer, som de anser börjar få mer stöd från eliten än de själva. Vi inom vänstern borde därför förkasta idén att SD-väljare skulle vara mer mottagliga för arbetarpolitik.

Ett annat problem är synen på högerpopulismens bas. Tesen är att SD:s väljare är arbetare på de glesbygdsorter som nyliberalismen slagit hårdast mot

Boken lyfter fortfarande många intressanta förslag och fyller inte minst en viktig funktion genom att ta upp frågor som de senaste åren varit mer eller mindre tabu att diskutera inom den breda vänstern. Vissa saker som Greider och Linderborg inte begriper, till exempel den om socialdemokratiens högersväng, är också lättare att förstå om man

är utrustad med den dialektiska materialismens vapen. Att en utpräglad vänsterpopulism skulle vara lösningen är svårt att tro, även om flera av förslagen som presenteras kan vara värda att ta tillvara, inspireras av och vidareutveckla.

Text: Viktor Engström

VAR SKA VI BO?

*»Det är ju liksom den där grejen man måste prata om« säger en kompis. »Man springer på någon man känner på stan och säger »Hej, läget?« »Jo, det är bra, Stockholms bostadssituation, alltså« och sen springer man vidare åt varsitt håll.«
Ja, tänker jag. Han har så rätt.*

MEN DET ÄR INTE BARA I Stockholm bostadsbristen dominerar, något de flesta ungdomar är plågsamt medvetna om. Och det är inte bara i storstäderna, 243 av Sveriges 290 kommuner har 2018 uppgett att de har bostadsbrist. 93 procent av Sveriges befolkning bor i en kommun där bostäder är en bristvara. Bristvara, förresten. På 60-talet var allmännyttan, med miljonprogrammet, Sveriges största hyresvärd. Få ner bostadsköerna och bygga bort bostadsbristen var målet. Sen hände något. Efter den borgerliga valsegern -91 försvann bostadsdepartementet och det centrala styret av bostadsbyggandet. Och så fick marknaden ta över. Och målet med bostadsbyggandet blev plötsligt ett annat. Profit. Bostäder blev en vara som skulle säljas och vinstmaximeras. Och som alltid när det kommer till att jaga profit så fick något annat prioriteras ner och glömmas bort. I det här fallet var offret folks behov av att ha någonstans att bo. I vanlig ordning är vi unga bland de som drabbas värst.

Enligt Hyresgästföreningen så bodde 62 procent av befolkningen i åldrarna 20-27 år på ett förstahandskontrakt eller en bostadsrätt på 90-talet. Idag är motsvarande siffra 48 procent.

Och så fick marknaden ta över. Och målet med bostadsbyggandet blev plötsligt ett annat

260 000 unga bor kvar hos sina föräldrar, de flesta utan att vilja det. 192 000 unga bor i andra- eller tredjehand eller någon annan, tillfällig lösning. Jag tänker på min kompis som blev vräkt från sitt andrahandskontrakt, så att han till slut fick inhysas i sin kompis mammas klädkammare och blev kvar där i flera år, för det fanns ingen annanstans att ta vägen.

JAG TÄNKER PÅ VÄNNEN som har längre väntetid på en lägenhet i Stockholm nu än när hon ställde sig i kö för tio år sen, på grund av utbildningen av hyresrätterna. Och jag tänker på moderatpolitikern, som just tillträdde som bostads- och fastighetsborgarråd, vars första uttalande var att det är viktigt att möjliggöra för utbildningar i ytterstaden där allmännyttan varit dominerande. Och jag vet inte vad tanken är, är det att vi alla ska bli entreprenörer med personliga varumärken som ändå får hjälp av våra föräldrar med att köpa en lägenhet?

Är det att moderater vill få det till att problemet egentligen inte är bostadsbristen utan att vi är lata och inte tar de jobb som finns? Mer än en tredjedel av de som bodde hos sina föräldrar uppgav att

de inte visste sin lön för nästa månad. En osäker arbetssituation ger en osäker boendesituation. Och så tar man de osäkra jobb som finns, som gör att ens inkomst blir otrygg och så blir man kvar hos sina föräldrar och så hamnar livet på hold. I årtal. »Du pratar om hur svårt det är att hitta boende, måste du leta i den delen av Sverige där det är så svårt?« var en kommentar en kompis fick när hon uttryckte sin frustration.

NEJ DÅ, JAG KAN LÄTT byta jobb, kompiskrets och familj mot ett nytt jobb, ny kompiskrets och ny familj i någon av de tre kommuner där det är bostadsöverskott. Återigen hamnar lösningen på individnivå. Men även när det pratas om att agera, om att bli en »kö-aktivist« som hyresgästföreningen uttryckte det, så handlar det om att agera som en individ, inte att organisera sig, inte arrangera ett demonstrationståg eller gå med i en organisation. Nej, istället skriver de om att instagramma sitt boende, bjuda en politiker på fika och att skriva en insändare. Flytta till en kommun där det inte är bostadsbrist är en minst sagt bristfällig lösning när bostadsbristen i Sverige är så omfattande i större delen av landet.

Bostadsbristen hanteras och pratas om, som om den är en naturlag. Omöjlig att göra någonting åt. Man kan flytta till ett ställe där det finns bostäder

och man kan kanske få hjälp av sina föräldrar till en bostadsrätt. Men det pratas desto mindre om att bygga ut och att bygga det som faktiskt behövs, billiga hyresrätter, något som ligger i befolkningens intresse, men inte i byggföretagens.

Flytta till en kommun där det inte är bostadsbrist är en minst sagt bristfällig lösning när bostadsbristen i Sverige är så omfattande i större delen av landet

ELLER OKEJ, ETT JÄTTELÖFTE från sossarna strax innan valet om att det minsann skulle byggas en jätke massa studentlägenheter. Med tanke på allt annat valflask och den rådande politiska situationen kan vi glömma dessa studentlägenheter. Och vi behöver lägenheter som inte hakas upp på något annat krav på motprestation än att man betalar sin hyra i tid.

Inte lägenheter som kräver att man går någon kvällskurs vid sidan om sitt jobb för att få bo kvar, inte skumma andrahandskontrakt om att man ska agera hundvakt eller hjälpa hyresvärdens ungar med läxorna, utan vanliga, billiga hyresrätter. Ska det vara så svårt?

Samuel Sjöberg är 21 år och medlem i RKU-Stockholm

BOLÅNEKRISEN I USA

Under den kapitalistiska världsordningen är stora samhällliga kriser något vi får vänja oss vid. Vi ser hur länder dukar under för naturkatastrofer, en följd av kapitalismens klimatförändringar och detta nyliberala tidevarvs undermåliga krisberedskap. Speciellt här i Sverige där sommarens skogsbränder orsakade enorma skador som lätt hade kunnat stoppas om det inte var för utförsäljningen av bland annat brandflygplan.

MEN I DAGENS SAMHÄLLE blir vi också ofta påmind om kapitalismens nyckfullhet i form av ekonomiska kriser. Ekonomiska kriser, eller finanskriser, uppstår då värdet av tillgångar hastigt minskar inom ett visst område. Som vi känner finanskriser idag är det ofta krascher till följd av spekulation – till exempel bolånekraschen 2007-2008 – som sedan ofta får lavinartade effekter på hela marknaden och sedan också på samhället i stort.

Men det kan också handla om andra sorters varor, till exempel tulpanlökar. Det som ibland brukar kallas för världens första spekulationsbubbla – *tulpanmanin* i Nederländerna i mitten av 1600-talet – hade sin grund i handeln med just tulpanlökar. Den nyligen introducerade växten blev omåttligt populär i Nederländerna under 1600-talet på grund av att klimatet var fördelaktigt. Tack vare en god ekonomi för den merkantilistiska staten kunde den spekulativa handeln ta fart.

Spekulativ handel är handel där man köper en vara (tulpanlök, aktie eller fastighet) för att man antar att varan kommer öka i värde på kort tid och därför kan generera en vinst. Köparen i en spekulativ affär riskerar dock alltid att förlora värdet på den vara som man köpt, då värdet för

varan inte är konstant och fluktuerar (förändras) i relation till en marknads köpkraft. Med andra ord, man spekulerar i att den vara man köper på kort tid ska öka i värde samtidigt som man riskerar sin investering (i de flesta fall någon annans investering, främst skattebetalares) då värdet snabbt också kan sjunka om marknaden skiftar.

Skenande tulpanhandel

Under 1630-talet i Nederländerna skenade priserna på kontrakt för tulpanlökar snabbt och efterfrågan ökade på ett sätt där en lök kunde säljas för det tiotubbla av vad en hantverkare tjänade under en månad. Folk sålde den lilla reella egendom de hade bara för att kunna delta i handeln med tulpanlökar. I och med att marknaden exploderade under 1636 kunde enskilda lökar säljas tio gånger per dag och pengar bytte händer utan någon egentlig hejd. Men på våren 1637 avstannade prisökningen och handeln, vilket gjorde att hela marknaden kollapsade. Lager med tulpanlökar som innan hade varit värda tusentals floriner var nu helt värdelösa. De som tidigare satsat alla sina ägodelar i handeln på lökar stod nu helt utfattiga. Detta på grund av att den spekulativa handeln innebar en risk som man inte hade räknat med. Den kollaps

Som vi känner finanskriser idag är det ofta krascher inom spekulation, till exempel bolånekraschen 2007-2008

Tulpanlöken Semper augustus, som var del i tulpanmanin i Nederländerna på 1630-talet.

som till slut måste uppstå hade viftats bort med argument som att marknaden skulle sprida sig till andra länder när det egna landets marknad var mättad. Konsekvenserna för samhället var inte speciellt stora. Det merkantilistiska och feodala system som var gällande i Nederländerna (och resten av Europa) omöjliggjorde stora marknader med mycket frihet, dessutom var inte tulpanmanin sammansvetsad med statsapparaten eller andra delar av samhället på samma sätt som vid till exempel bolånekraschen 2007-2008 eller kraschen i Sverige på 90-talet.

DET VIKTIGA ATT KOMMA ihåg med finanskriser och de totala kollapsar som uppstår inom bankväsendet är att de är en del av det kapitalistiska samhälle vi lever i. Det finns inget botemedel mot det här fenomenet, inom dagens system. Arbetarklassen ska bara förvänta sig att deras liv kan kastas omkull vid en kris för att det är inbyggt i systemet. Den förklaring som ges till varför det finns skiftningar i samhället i stort och till varför priset på varor förändras (utöver inflation) brukar vara »utbud och efterfrågan«. Det är det som man får lära sig styr samhället som en magisk balans när man läser samhällskunskap i skolan och som används som förklaring vid de flesta tillfällen när en marknad eller liknande

Arbetarklassen ska bara förvänta sig att deras liv kan kastas omkull för att det är inbyggt i systemet

förändras. Enkelt förklarat innebär det att priset för en vara styrs av mängden av den varan som finns att tillgå (utbudet) tillsammans med köpkraften för varan, hur mycket som kan säljas (efterfrågan). Detta ska då ha en spridning till all ekonomisk rörelse i ett samhälle. Utbud och efterfrågan har effekter på prissättning, men vi marxister vet att över tid spelar istället principen om mervärde in. Mer om det senare.

Avreglerad spekulat

Finanskriser är mycket mer vanligt förekommande i dagens system jämfört med 1600-talets, där marknader sitter ihop över hela världen och hela finanssektorn mer eller mindre är avreglerad. Dagens kapitalism bygger på spekulat

ion samtidigt som banker och företag åtnjuter frihet från stater och andra kontrollorgan som ger dem fritt spelrum i alla marknader de kan tänkas ge sig in i. I samma stund förväntas samhället i stort delta i börsspelet och handeln med olika värdepapper, för att den »allmänna hjulsurrak« ska fungera som alltid. Om alla delar av samhället deltar i börshandeln hålls marknaden levande och det finns mer kapital i rörelse, som kan förflyttas från det gemensamma till privata aktörers plånböcker. Vi ska återkomma till hur det fungerar (eller inte fungerar) men

New York var spelplan för den kaotiska börshandeln som drev världen in i en ekonomisk kris 2008.

till exempel så är hela svenska pensionssystemet ute på börshajarnas hav, där svenska arbetares pensioner ska satsas som risk, ofta i tvivelaktiga företag som vapentillverkare eller oljebolag.

Efter börskraschen 1929 och den efterföljande depressionen (en ekonomisk depression definieras som en extrem lågkonjunktur över lång tid) såg USA:s kongress inget annat val än att ålägga finanssektorn med regleringar för att undvika att det skulle kunna hända igen. Börskraschen 1929 orsakades av ett extremt tillflöde av nya köpare på börsen tack vare att vanligt folk började få det bättre ställt, vilket gjorde att de kunde använda de pengar till sparande. Var gick man med överskottet man ville spara? Till börsen.

PÅ GRUND AV DE ödesdigra effekter börskraschen 1929 fick i den kapitalistiska världen infördes olika regleringar av bankernas marknader och hur de sköttes. De regleringarna sattes på plats i ett försök att lappa ihop en av den moderna kapitalismens grundstenar. Det hela höll i nästan 60 år. I och med nyliberalismens intåg på spelplanen i skiftet mellan 70- och 80-talet inleddes i USA en lång rad av avregleringar av bankväsendet och stora delar av andra sektorer. Nu var det den

fria marknadens tid, staten skulle hålla sig borta från investmentbankernas fiffel och börshajarnas fulspel (en investmentbank fungerar inte som en vanlig bank, utan fokuserar istället på handel med värdepapper som aktier och fonder). I vanlig kapitalistisk anda menade man att lättnader högst upp på klasspyramiden skulle ge positiva effekter genom hela samhället, det skulle alltså skapas fler jobb och fler skulle få mer över i plånboken.

Detta skedde förvisso till en början. På ytan såg den amerikanska ekonomin levnadskraftig ut och den amerikanska drömmen verkade vara på väg att uppfyllas. Presidenter som Ronald Reagan och George H.W. Bush såg till att bankerna fick fria händer att göra som de ville, samtidigt som

bankerna själva försäkrade kongressen att man minsann inte riskerade en kollaps. I och med nyliberalismens nya grepp kring politiken och finansmarknaden försvann mycket av den insyn och kontroll som garanterade i alla fall en relativ säkerhet inom det kapitalistiska systemet.

AVREGLERINGEN AV BANKVÄSENDET gav som sagt bankerna mycket frihet, något som var en helt öppen lobbyprocess från bankerna själva. Man var tydliga med var man ville se reformer

De regleringarna sattes på plats i ett försök att lappa ihop en av den moderna kapitalismens grundstenar

och politikerna i USA:s kongress lydde. De stora investmentbankerna i USA såg till att staten drog sig undan samt att det blev enklare för enskilda individer att låna. Bolån blev enkla att få och eftersom avregleringarna också gällde de banker som gav ut bolån i USA kunde bankerna helt överge allt sunt förnuft och börja ge bolån till vem som helst, låntagaren behövde inte visa att hen hade möjlighet att betala tillbaka lånet.

De stora investmentbankerna fick sitt stora uppsving i och med den nyliberala politikens intåg under 1970-talet. Innan hade det på många sätt varit en relativt liten sektor av finansmarknaden, men tack vare avregleringarna kunde man få in mer pengar i maskineriet och på så sätt också få mer rullning på sina investeringar. Innan 1970-talets kaosartade reformer kan till exempel sägas att Morgan Stanley, idag en av världens största banker, hade ungefär 110 anställda. Vid finanskrisens topp hade de ungefär 50 000 anställda. Investmentbankerna var vid den här tiden främst privata, med andra ord var det ägarna själva som fick lägga upp pengarna vid en investering som banken skulle göra. Detta bidrog till att bankerna höll mer i pengarna, eftersom

det var bankernas egna pengar på spel. I dagens börshandel är dessa banker publika, vilket innebär att de kan få in kapital från vem som helst som handlar på börsen.

Detta var ett steg mot en högre handel på börsen och att mer och mer pengar flödade genom de stora amerikanska bankerna. Mot slutet av 1990-talet hade investmentbankerna växt sig så stora och samtidigt också blivit så få i USA, att en krasch lätt skulle kunna dra ner alla bankerna samtidigt och även hela världsekonomin. Varför släppte man fram dessa giganter? Varför sade man inte stopp och belägg när man började se problemen?

Investmentbankerna var vid den här tiden främst privata, med andra ord var det ägarna själva som fick lägga upp pengarna vid en investering som banken skulle göra

DE AVREGLERINGAR SOM gjorts, var tack vare de politiker som stod närmast presidenterna Reagan, Clinton och Bush. Dessa politiker, finansministrar och riksbankschefer, var direkt plockade av presidenten från

Wall Street. De hade direkta intressen av att ge sina gamla polare ordentliga fördelar.

Samtidigt som avregleringarna nådde de stora finansjättarna blev det enklare för vanligt folk i USA att ta ett bolån. De reformerna kom till för att politikerna ville »att alla amerikaner skulle kunna äga sin egen bostad«. I det äldre systemet

med bolån i USA var bolånen isolerade från resten av finansmarknaden. Den bank som gav lånet förväntade sig att låntagaren så småningom skulle betala tillbaka pengarna, vilket normalt är hela grunden för att en sådan bank ska kunna gå runt.

MEN EFTERSOM DET TAR lång tid att betala av ett bolån, ofta flera decennier, var bankerna

försiktiga med vem som fick ta ett lån. Detta gav en viss stabilitet till bostadsmarknaden, istället för att alla kunde köpa ett hus och på så sätt orsaka att en bubbla skapades, var bostadsmarknaden relativt lugn. På grund av den amerikanska statens vilja att fler skulle ta lån och köpa sig sitt hem och tack vare avregleringarna som dragit över hela finansmarknaden, fick långivarna ett mycket högre tillflöde av folk som ville låna pengar.

Dessutom så fick långivarna sälja vidare sina lån till investmentbankerna, som slog ihop hundratals, ibland tusentals lån, till det som på engelska kallas Mortgage-backed security (MBS), på svenska översätts det enklast till bolånsbyggda värdepapper. Främst handlades det med en sorts MBS, så kallad CDO (Collateralized debt obligation). Man skapade alltså en ny handelsvara på finansmarknaden, byggd på bolån. Investmentbankerna sålde senare vidare dessa värdepapper till investerare, likt aktier säljs av en aktiemäklare till enskilda investerare. För att göra värdepappren värda att ens kasta ett öga på, gick investmentbankerna till kreditvärderingsinstitut och betalade för att kreditvärderingsinstituten skulle ge en så hög värdering som möjligt.

Bostadsbubblan skapas

Det är, trots vad bankerna säger till oss vanliga knegare, en paradox att handla med aktier eller värdepapper. De enorma mängderna pengar som cirkulerar kring i börshandeln uppstår inte ur det blå. Det värde som investerare och banker använder sig av kommer någonstans ifrån, från produktionen av varor. Arbetare tillverkar varor (även tjänster) som sedan säljs för ett visst pris. Det priset kommer täcka arbetarens lön, kostnaden för maskiner med mera, men också lämna en summa som kapitalisten som äger fabriken tar till sig själv som vinst. Denna summa pengar är mervärdet, alltså det som blir över när arbetaren fått sin lön. Inom kapitalismen står alltid arbetarens vilja att få en högre lön i motsättning till kapitalistens

vilja att öka mervärdet. Det sätt som ett värde skapas på är genom produktion, inte genom handel med aktier. Alltså måste de pengarna komma från produktionen, från arbetarnas arbete. Det värde som borde tillfalla de som skapar det, kommer istället gå in i börser och handeln med värdepapper. Problemet för kapitalisterna är bara att den kapitalistiska produktionen över tid är

ohållbar. Den är en paradox. Eftersom en kapitalist ständigt vill öka sin vinst, mervärdet, i förhållande till de kostnader han har satsat i produktionen, måste produktiviteten öka. Detta sätter mer press på arbetarna, antingen genom minskade löner eller sämre arbetsförhållanden, samtidigt som det också finns en fysisk gräns för hur mycket produktiviteten kan öka. Det

leder oundvikligen till problem i produktionen och i längden till finanskriser. Detta eftersom produktionen är det som skapar värdet som används i konsumtion. Därför kräver all handel att det finns en produktion som fungerar utan större hinder. När det uppstår problem i produktionen uppstår också problem inom resten av samhället, vilket sedan leder till ekonomiska kriser.

EFTERSOM INGEN I DEN här kedjan av »bolånehandel« hade någon skyldighet gentemot varandra, saknades all stabilitet. Då långivarna snabbt kunde sälja vidare lånet så någon annan högre upp blev mottagare av amorteringarna, behövde de inte längre bry sig om att låntagaren betalade tillbaka ordentligt. De kunde nämligen hitta nya kunder som kunde ta nya lån och de behövde inte längre bry sig om att de nya kunderna kunde betala tillbaka, eftersom de snart sålde lånet vidare.

Dessa lån, som aldrig skulle ha godkänts i ett fungerande system, kallades subprime eftersom de var långt under den standard man skulle förvänta sig. Låntagaren hade inga garantier att kunna betala tillbaka, kunde de inte betala tillbaka så skulle i sinom tid de bli av med huset, men lånet hade redan försvunnit upp i kedjan och blivit

del av en MBS. Dessa MBS:er, som ingen vettig investerare skulle ha köpt om de fick en rättvis värdering, blev värderade med högsta betyget (AAA) eftersom investmentbankerna, de som sålde MBS:er, betalade kreditvärderarna för att ge värdepappren ett högt betyg. Som många som läser den här artikeln förstår, så bygger det kapitalistiska systemet på den här

Den bank som gav lånet förväntade sig att låntagaren så småningom skulle betala tillbaka pengarna, vilket ju normalt är hela grunden för att en sådan bank ska kunna gå runt

Investmentbankerna sålde senare vidare dessa värdepapper till investerare, likt aktier säljs av en aktiemäklare till enskilda investerare

Richard Fuld var VD för Lehman Brothers från 1993 till bankens konkurs 2008.

sortens korruption och svindel. Kapitalismen gynnar de på toppen allra mest om det finns lite kontroll av staten, eftersom det är enklare att komma undan med korruption och tvivelaktiga affärer. Det avregleringarna till slut gjorde med det amerikanska samhället var att sätta låntagarna, de som allt som oftast står längst ner på samhällsstegen, som högst ansvariga. Vanligt folk var de som fick lida när bolånebubblan sprack, när det egentligen borde ha varit politikerna, lobbyisterna och banktjänstemännen som skulle ha fått ett högt straff.

FRÅN 1996 TILL 2006

fördubblades priserna på bostäder i USA. Samtidigt så ökade det totala värdet på subprime-lånen som gavs i landet från 30 miljarder dollar, till 600 miljarder dollar. Bostadsbubblan var ett faktum. Eftersom subprime-lån gav både mer i fickan för långivaren och investmentbankerna gav långivaren hellre subprime-lån, även om det var tydligt att låntagaren inte skulle klara av att betala tillbaka. Och handeln med värdepapper byggda på dessa skitlån bara ökade. Banktjänstemännen blev bara rikare och rikare i takt med att

Detta gjorde marknaden än mer sårbar, eftersom ju mer bankerna är belånade, desto mindre förlust krävs för att stjälpna hela banken

bolånehandeln började skena. Lehman Brothers, som 2008 gick i konkurs, var en av jättarna när det kom till subprime-lånen och deras VD under bolånebubblan tog hem en vinst på 485 miljarder dollar mellan 2001-2007. Ungefär 4 miljarder svenska kronor. Men för att investmentbankerna skulle kunna finansiera denna enorma handel,

behövde de låna pengar. Innan bubblan var det reglerat hur mycket en bank kunde låna i förhållande till sitt eget kapital, något som sedan avreglerades av USA:s finansinspektion, efter ett hårt lobbyarbete från investmentbankerna. Detta gjorde marknaden än mer

sårbar, eftersom ju mer bankerna är belånade, desto mindre förlust krävs för att stjälpna hela banken. Ju djupare man dyker i den här härvan, desto klarare blir det hur sjukt systemet är som tillåter en sådan total avreglering och kapitulation inför banksektorn. Handeln med de dåliga bolånen och CDO:er skenade i takt med bubblans expansion. Även om politikerna och bankirerna insåg att de spelade ett högt spel som riskerade hela världsekonomin fortsatte man utan hejd. Förmodligen insåg man att vid en

Tvångsförsäljning av hus efter bostadsbubblan spruckit i USA 2007.

eventuell kollaps skulle staten, med andra ord skattebetalarna, komma till räddning för att rädda den kapitalistiska, nyliberala världsordningen.

INVESTMENTBANKERNA VISSTE OCKSÅ att försäkra sig och sin handel med CDO-papprena, ifall värdet på subprime-lånen till slut skulle börja falla. AIG, då världens största försäkringsbolag, såg till att bankerna och de institut som handlade med CDO:er kunde försäkra sig mot förlusterna. Så långt var allt normalt. Problemet var bara att försäkringarna på CDO:erna kunde upphandlas av vem som helst. En normal försäkring fungerar på så sätt att du bara kan försäkra det du själv äger, säg din bil. Du kan försäkra din bil och få en ersättning från försäkringsbolaget om något skulle hända med den. Men AIG och bankerna strukturerade handeln med CDO:erna på så sätt att fler kunde ge sig in och betala för att få en försäkring på en CDO. Om sagda CDO sen fallerade (vilket den såklart inte skulle göra, den var ju märkt med AAA) så fick alla som köpt

en försäkring på den en utbetalning från AIG. När bubblan sen sprack 2007 insåg politiker och banktjänstemän att AIG:s konkurs skulle få ödesdigra effekter på finansmarknaden och samhället i stort. Därför köpte amerikanska staten ut AIG för 180 miljarder dollar av skattebetalarnas pengar och tog formellt över kontrollen. Räddningspaket som det till AIG blev

Inom modern börshandel och spekulation används en metod som kallas för blanka, vilket innebär att man investerar pengar för att man tror en viss vara, i det här fallet CDO:er, ska falla i värde

symptomatiska i dyningen av bostadsbubblans kollaps. Vi ska kort återvända till de försäkringar AIG sålde till bankerna för att skydda CDO:erna. Inom modern börshandel och spekulation används en metod som kallas för blanka, vilket innebär att man investerar pengar för att man tror en viss vara, i det här fallet CDO:er, ska falla i värde.

VANLIG HANDEL MED värdepapper innebär att man det man köper ska stiga i värde för att man själv ska få ut mer pengar, men med blankning investerar, satsar, man pengar på att en viss vara ska förlora värde. En som gjort sig känd för att använda blankning är George Soros, som under

1990-talet blankade både det brittiska pundet och den svenska kronan och när valutorna föll i värde kunde Soros kamma hem en stor vinst.

Blankning, eller *short sell*, som det kallas på engelska, användes också mot de värdepapper som hela finanskrisen sen kom att handla om. Man satsade mot bostadsmarknaden, något som sågs som bisarrt, eftersom bostadsmarknaden sågs som en väldigt säker marknad. Man satsade på att allt skulle kollapsa, vilket det senare gjorde. Blankning kan enkelt förklaras som vadslagning kring värdepapper, där den som blankar alltid förväntar sig ett fall i värdet för sagda värdepapper.

Spekulativa bubblor likt den som sprack 2007 upptäckts ofta först när det är för sent. Den enkla förklaringen till varför det är så är för att de som orsakar bubblan inte bryr sig om konsekvenserna. Man lyssnar inte på varningsropen för man vet att man kommer bli räddade. Det som orsakade bostadsbubblan mellan 2001 och 2007 var främst en lånemarknad som inte var reglerad eller kontrollerad. En ökad möjlighet att få lån gjorde att priserna steg eftersom fler kunde betala ett högre pris. Eftersom långivarna inte behövde bry sig om att kunderna inte kunde betala tillbaka ökade bara risken, men tack vare kedjan som tidigare beskrevs kunde risken förskjutas till någon annan. Handeln med dessa bolån med hög risk blev en kassako för de stora investmentbankerna, försäkringsbolagen och kreditvärderarna. Risken kunde förskjutas, vinsten ökade och ingen ville egentligen bry sig om att allt snart kunde försvinna, för man såg inte bubblan förrän den sprack. Då var det för sent.

UNDER HÖSTEN 2007 stannade prisökningen på bostäder in, för att sedan börja sjunka. Kortfattat så var marknaden mättad. Köpkraften avtog och under 2007 och 2008 gick omkring 100 långivare i USA i konkurs. Detta för att de inte kunde finansiera sina utgifter som de tidigare gjort genom att sälja sina bolån vidare på börsmarknaden samt att kostnaden på de lån de

fortfarande satt på steg. Innan bubblan sprack gick det alltid att flytta vidare kostnader eller ge fler lån så kostnaderna kunde hållas nere. Det bräckliga fundament som gjort en liten grupp finanshajar extremt rika på bara några år började nu raseras. När långivarna började ansöka om konkurs tilltog problemen högre upp i kedjan. Eftersom de stora

investmentbankerna avsåg sig en stor del av sin stabilitet som företag när man höjde taket för hur belånat ett företag fick vara, fanns nu enorma risker i att de skulle förlora så mycket kapital att de sedan också skulle ha svårt att betala tillbaka kortsiktiga lån.

I september 2008 begärde investmentbanken Lehman Brothers sig i konkurs. Bankens kunder flydde, aktien störtade och de egna tillgångarna försvann, allt på grund av kollapsen kring bolånen. Banken hade inget annat val än att försätta sig själv i konkurs. Under krisen kom flera av de andra stora investmentbankerna att komma nära konkurs, men antingen blev de uppköpta eller tvingades till fusioner mellan varandra för att rädda ekonomin. Finanssektorn i USA blev räddad, för att konsekvenserna för det kapitalistiska systemet skulle blivit ödesdigra. Ett enormt räddningspaket betalades ut till olika banker och företag, i runda slängar 700 miljarder dollar, eller 7 000 miljarder svenska kronor. Pengar som annars borde ha använts för att ta hand om de som senare blev arbetslösa eller vräkta.

Krisen sprider sig

I samband med att krisen eskalerade i USA spred den sig också till resten av världen i snabb takt. På Island kollapsade hela banksystemet och kostade skattebetalare och vanligt folk miljontals kronor. Detta eftersom de tre största bankerna på Island gett sig in i handeln med CDO:er och andra värdepapper. Bankerna ökade i storlek på ett oproportionerligt sätt gentemot Islands övriga ekonomi, vilket gjorde det svårt för staten och

landets centralbank att ge lån för att stabilisera bankerna när de drevs mot avgrundens rand. Bankerna tvingades in i statlig förvaltning eftersom risken för en total kollaps var stor. Efter ett sparpaket från Internationella Valutafonden och de övriga nordiska länderna kunde Island stabilisera sin ekonomi och vända recessionen. Fram till 2017 kontrollerade staten stora delar av bankernas kapitalförflyttningar, för att undvika ny instabilitet.

Genom hela Europa stannade export och import in och flera länder försattes i djupa ekonomiska kriser. På grund av nyliberalismens sammanflätning av stat och näringsliv drogs länder som Grekland djupt ner i krisen. Eftersom man misskött landets ekonomi enligt nyliberala manér

Ett enormt räddningspaket betalades ut till olika banker och företag, i runda slängar 700 miljarder dollar, eller 7 000 miljarder svenska kronor

Bankens kunder flydde, aktien störtade och de egna tillgångarna försvann, allt tack vare kollapsen kring bolånen. Banken hade inget annat val än att försätta sig själv i konkurs

och investerat i CDO:er som sedan blev värdelösa, sattes landet i en djup ekonomisk kris och som sedan har lett till hårda åtstramningspaket från EU och Internationella Valutafonden.

Här i Sverige vet vi konsekvenserna.

Industriföretag som Volvo och SAAB tvingades varsla tusentals anställda, gick i konkurs eller flyttade utomlands till låglöneländer. De arbetare som blev arbetslösa blev utlämnade till ett nedbantat skyddsnät, något som Reinfeldt och Borg sett till att driva igenom. Slakten av välfärdsstaten och arbetarklassens rättigheter under regeringarna Reinfeldt I och II gav, i synergi med krisen, plats för SD och försköt hela det politiska samtalet höger ut.

DE SAMHÄLLEN SOM DRABBADES hårdast i Sverige, när fabriker flyttade eller stängdes, på grund av att företagen inte klarade sig igenom krisen, stod ensamma när Alliansen skulle spara in på sjukförsäkringar, a-kassa och den offentliga sektorn. Nyliberalismen fick i Sverige, trots allt som talade emot den, ett uppsving under och efter den ekonomiska krisen. Moderaterna kunde driva igenom sina jobbskatteavdrag och ge allt fler skattelättnader till sina vänner i storföretagen och bankerna, precis som USA:s politiker hade gjort under 80- och 90-talet.

Till följd av handelskrig och förändringar i de stora maktbalanserna mellan USA, EU, Kina och Ryssland verkar det som att vi närmar oss en ny svacka i den kapitalistiska tillväxten.

Det är inte svårt att räkna ut att det inte är investmentbankirerna i New York som kommer drabbas, inte heller är det välfärdskapitalisterna eller industriföretagarna här i Sverige som kommer få spara eller vänta på en reform som ger dem

mer i plånboken. Det är alltid arbetarklassen som drabbas värst av den spekulativa handeln som drar ner hela samhällen i fördärvet kollapsar. Det kapitalistiska samhället saknar allt vett och kan inte belägga sig självt med sans. Istället för att de som berörs av bankernas redlöshet får vara med och bestämma används de som verktyg i handeln med aktier

och värdepapper. Istället för att arbetarklassen får bestämma hur samhället ska styras, lämnas styrningen över till ett gäng rika knösar vars enda drivkraft är att bli rikare och rikare.

Det ekonomiska kriser lär oss är att det samhälle vi lever i idag inte är hållbart för att alla ska kunna leva normalt. Vi som har det sämst längst ner på stegen måste alltid vara beredda på att det kommer en kris som kostar oss vårt jobb, att vi blir av med sjukpenningen eller att hyrorna höjs. Det vi också borde lära oss är att de ekonomiska kriserna kommer bestå, så länge vi inte visar att vi inte längre tolererar att bli behandlade som boskap av bankerna. Kräver vi, folkmajoriteten, ett annat samhälle som ser till alla människor istället för bankernas profit kan vi bli kvitt osäkerheten och kaoset som ekonomiska kriser bringer.

Istället för att de som berörs av bankernas redlöshet får vara med och bestämma används de som verktyg i handeln med aktier och värdepapper

Text: Arvid Gustafsson

EN LANDSBYGD I KRIS

»Thatcher och Reagan är som gudar för mig.« Så uttryckte sig min kristdemokratiska kurskamrat efter att åttiotalets högersväng hade kommit på tal. Jag tror knappast att jag behöver påminna om vilka globala katastrofer dessa ledare orsakade genom sin militanta imperialism och exploatering av arbetarklassen, men jag vill ägna ett par ord till att diskutera vad som händer i det egna landet när kapitalet får härja så ostört som det gjorde under, och har fortsatt att göra efter, dessa borgerlighetens kanske främsta företrädare i modern tid.

MISSFÖRSTÅ MIG RÄTT; ALLA borgerliga regeringar är arbetarfientliga och tjänar kapitalets intressen, men få regeringar symboliserar kapitalismens aggressivitet så väl som den brittiska respektive den amerikanska under åttiotalet. Nedskärningar och privatiseringar i den offentliga sektorn, en omvänd Robin Hood-ekonomi och en häxjakt på kommunister skadar givetvis hela arbetarklassen både ekonomiskt och socialt, men vi ungdomar på glesbygden drabbas särskilt hårt. När kollektivtrafik och kommunikationsvägar förfaller, när vårdcentraler tvingas stänga ner, när skolor går på knäna och när möjligheter till kultur och fritid försvinner står vi kvar i ruinerna.

I helgen åkte jag hem till mina föräldrar för att delta på en begravning. De bor i Lidköping, jag bor i Karlstad. Det är en resa som tar ganska exakt två timmar med bil, men för mig tog den närmare tre gånger så lång tid. Vi som ofta reser kollektivt i glesbygden är givetvis vana vid detta; vi vet att förseningar, banarbeten, strömavbrott och missade förbindelser är att räkna med. Detta

Kampen går inte att bedriva utan samverkan orter och arbetare emellan, så det ligger i borgarklassens intresse att se till att vi inte kan förflytta oss obehindrat

är inte bara onödigt och tidskrävande, det är direkt arbetarfientligt. Om vi inte kan röra oss fritt kan vi inte organisera oss. Kampen går inte att bedriva utan samverkan orter och arbetare emellan, så det ligger i borgarklassens intresse att se till att vi inte kan förflytta oss obehindrat. Vi vet även att detta är ett direkt resultat av den privatiserings- och effektiviseringspolitik som har präglat vårt samhälle sedan Thatcher och Reagan. Kravet på en fungerande och ekonomiskt tillgänglig kollektivtrafik även för oss ungdomar på glesbygden, som är de som är mest beroende av den, måste därför vara central för hela rörelsen.

VÄLFÄRDSSEKTORN HAR givetvis blivit särskilt hårt drabbad de senaste decennierna, vilket vi nog alla är medvetna om. Överbelastade mottagningar, okvalificerad personal och en väntetid som sträcker sig över flera veckor är saker vi alla har vant oss vid och är konsekvenserna av profitsökandet inom den offentliga sektorn. Det är orimligt att vi kan köpa femton olika chokladkakor på ett apotek, men inte kan hämta ut receptbelagd

Occupationen på Sollefteå sjukhus har blivit en symbol för landsbygdens kamp mot nyliberalismens nedskärningspolitik

medicin när vi behöver den. Kommunaliseringen och privatiseringen av skolväsendet har lett till ökade klassklyftor och polarisering, och för oss glesbygdungdomar märks detta särskilt tydligt. Även skolan är överbelastad och drivs ofta av okvalificerad personal; och i egenskap av avhoppad lärarstudent måste jag säga att det ju är helt förståeligt att ingen vill arbeta inom skolan såsom den ser ut idag.

Vi kan inte klandra de ungdomar som hoppar av skolan – vad får de ut av sin undermåliga utbildning? Vi kan inte klandra de arbetare som väljer bort läraryrket, vad får de ut i utbyte mot sitt hårda arbete? Vi kan, och måste, klandra de styrande klasserna som har sugit ut och fördärvat vårt folkliga utbildningssystem. Skolan måste återförstatligas, för allas skull, men särskilt för oss som blir hårdast drabbade av det rådande systemet.

OM VI NU BORTSER från de grundläggande behoven av transport, sjukvård och utbildning, vad ska vi glesbygdsmänniskor göra med vår (knappa) fritid? Vi är inte bortskämda med fritidsaktiviteter på det sätt storortsungdomar är. Vi får vara tacksamma om vi har en fotbollsklubb, och möjligheterna till kreativt skapande är än mer begränsade. Människor, och unga framför allt, behöver en social tillhörighet, vi behöver möjlighet till motion och till kultur. Men dessa områden är svåra att profitera på; den ägande klassen har inget intresse av att vi vanliga ungdomar ska ha möjlighet till att utveckla oss på sätt som inte gynnar deras profiler. Kapitalet tjänar inte på att upprätthålla en ungdomsteater där ungdomar kan

träffas och utvecklas i sin egen karaktär, kapitalet tjänar på att öppna en snabbmatsrestaurang där det kan utnyttja ungdomar som billig arbetskraft. Vi kan inte glömma bort behovet av en kultur- och fritidssektor i skuggan av behovet av en demokratisering av den offentliga sektorn, och ekonomin, makten och produktionsmedlen som sådana.

MEN MISSTRÖSTA EJ, KAMRATER! Emedan

det kan tänkas överambitiöst att öppna egna vårdmottagningar eller transportsystem är fritidssektorn ett område vi har all möjlighet att själva påverka. Otaliga kråkfotbollslag, teatergrupper, konstnärskollektiv och garageband har haft stora framgångar inte bara lokalt, utan även i vidare perspektiv. Det är just den här typen av verksamhet

vi glesbygdungdomar måste ägna oss åt när nyliberalismens vindar blåser kallt, utöver de politiska och ekonomiska krav vi måste yrka för på alla arenor vi kan.

När borgarklassen har tagit ifrån oss vår möjlighet till att röra oss fritt, vår tillgång till sjukvård och utbildning, och begränsar vår fritid har vi inget annat val än att organisera oss.

Rebecka Hjort är 21 år och medlem i RKU-Karlstad

*Havet - Livets ursprung
och mänsklighetens seftipp*

**TEXT OCH
ILLUSTRATION:
NADJA LUNDBERG**

HAVETS BIOLOGISKA KRIS

En mycket vitt diskuterad fråga och naturvetenskaplig och filosofisk gåta är var livet på jorden egentligen uppstod. Idag är en av de mer vedertagna teorierna att livet på jorden uppstod i vattnet. Tanken är att de första organismerna skall ha uppstått i varma vattensamlingar. Sedan skall detta liv ha utvecklats till en form av bakterier, så kallade cyanobakterier, vilka genom fotosyntes skall ha bidragit till att ge atmosfären syre. Detta är endast en av många teorier kring frågan men något som man med säkerhet kan säga om livet på jorden, som det utvecklats och ser ut idag, inte hade varit möjligt utan tillgången på det vi kallar vatten.

VÅRA HAV TÄCKER IDAG UNGEFÄR sjuttio procent av jordskorpan vilket kan komma att öka i framtiden om Antarktis isar smälter undan. Trots att haven är en så stor och väsentlig del av vår värld vet vi mer om månens baksida än vad vi känner till om havet, dess mekanismer samt livet i dess djup. I alla tider har vi människor bosatt oss vid vatten och längs kuster.

Detta för att kunna dra nytta av de tillgångar som går att finna under ytan i form av fisk och skaldjur samt de färdvägar som havet erbjuder.

När man står och stirrar ner i den blågråa vattenmassan är det lätt att uppleva havet som oändligt. Att det som finns under ytan är del av en annan värld som inte påverkar resterande processer på land. Förr i tiden såg man på havet som en uppochnedvänd värld som var svår att översätta till det som är gällande på land. På femtonhundratalet skrev den svenske ärkebiskopen Olaus Magnus (mest känd för sin karta över Skandinavien: *Carta marina* 1539) om att alla djur och växter på land hade sina motsvarigheter i havet. Att man kunde beskriva havslevande djur med samma egenskaper som deras motsvarigheter på land besatt. Han skrev om att olika fiskar kunde vara egensinniga enstöringar eller avundsjuka till sin karaktär. I ord som används än idag kan man läsa av dessa föreställningar. Exempelvis heter den lilla valen tumlare på danska fortfarande marsvin, som betyder havsgris.

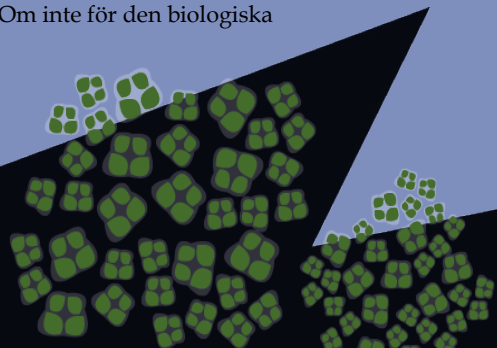
UNDER SEKLER HAR VI MÄNNISKOR fortsatt att behandla havet som ett separat universum vilket våra aktiviteter på land knappast kan tänkas påverka. Med föresatsen att det man släpper ner under ytan och låter uppslukas av djupet det syns inte, och därför inte heller finns. Så sent som på 60-talet uppmanade man i

Sveriges television de människor som var ute med fritidsbåtar längs landets kuster att dumpa sitt skräp med vikter ute på djupt vatten. Motivet var då att det såg så tråkigt ut med stränder fulla av skräp. Sänker man istället skräpet så att det inte längre syns finns det inte.

Idag vet de flesta att det skräp som av oss människor dumpas i havet inte försvinner utan istället ansamlas och inte bara det, den plast som kastas i havet kommer att brytas ner till mindre beståndsdelar som i sig sedan är ytterst svåra för naturen att bryta ner. Tidigare i den mänskliga historien var restprodukter som kastades i havet möjliga för naturen att bryta ner fullständigt. Så är det tyvärr inte längre. Idag driver moln av

mikroplaster runt som en seg massa i yttskiktet på världshaven.

DE SPRIDER SIG SNABBT OCH går idag att återfinna i alla marina miljöer jorden runt. Det handlar inte heller uteslutande om ytvattnet utan mikroplaster söker sig även ner till botten där de lagras i sedimentet. I tron att plasten är plankton kan sedan små organismer långt ner i näringskedjan komma att äta upp plasten. Samma plast kan sedan föras längre upp i näringskedjan för att till slut kanske hamna på våra matbord i form av fisk eller skaldjur. Det är hög tid att börja se på och behandla havet som en del av samma värld som vi existerar i. Om inte för den biologiska

mångfalden under ytans skull så i alla fall vår egen. Vi organismer vars liv är beroende av en syrehaltig atmosfär har havets växtplankton att tacka för fyrtio procent av den produktionen.

I en tid då de landlevande växter som förser atmosfären med resterande sextio procent skövlas kan produktionen i havet komma att utgöra en större procentsats och samtidigt bli allt viktigare för oss i framtiden. Samtidigt som ytvattnet är syrerikt på många håll kan bristen på syre bli ett stort problem på botten inne i vikar och fjordar. En obalans i tillgången till näring kan göra att algproduktion förbrukar allt löst syre i bottenvattnet, vilket i sin tur gör att bottenlevande organismer kvävs då de inte har någonstans att fly för att finna syre.

VATTEN HAR TILL FÖLJD AV SIN kemiska uppbyggnad en betydligt trögare karaktär än de gaser vi har i atmosfären. Detta medför långsammare processer, vilket gör att en eventuell onormal uppvärmning av världshaven till följd av vår förbränning av fossila bränslen sker långsammare än uppvärmningen av vår atmosfär. Till detta hör att det i dagsläget inte finns någon tillräckligt långa mätserier av temperaturer i havet så att man har kunnat visa på en trend av att temperaturen på flera platser faktiskt är stigande. Istället kan haven fungera som nedkylare av en upphettad atmosfär om än i en oklar omfattning. Frågan är, vid en storskalig uppvärmning av världshaven – vad skall då kunna agera nedkylare?

Havet är ett enormt komplext system kring vilket vår kunskap fortsatt är försvinnande liten. Vi vet mycket lite om hur mycket det påverkar havet med den mängd fisk vi drar upp varje år. Var börjar en population av torsk och var tar en annan vid? Vi vet inte mycket om hur alla ljud vi orsakar påverkar livet under ytan. Bidrar tankbåtar och oljeborrar till att stora flockar av tandvalar strandar varje år?

DET HAR NU GÅTT LITE MER ÄN sextio år sedan marinbiologen Rachel Carsons kändaste verk *Tyst vår* publicerades. En bok som brukar ses på som en väckarklocka för många och starten på en miljörelse samt ett ökat intresse i miljöfrågan. Boken går till attack mot de

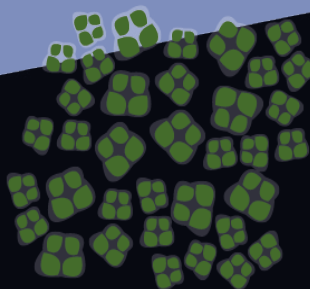
bekämpningsmedel som på den tiden var vanligt förekommande DDT och PCB. Ämnen som idag är okända för hur svåra de är att bryta ner och hur dessa miljögifter lagras och följer med i djurens vävnader i generationer. 2007 skrev det nuvarande språkröret för miljöpartiet Isabella Lövin boken *Tyst hav* vilken anspelar på titeln på Carsons bok. I denna bok frågar hon sig bland annat när/om vi skall lära oss av den fullständiga kollaps som skedde av torskbeståndet utanför Newfoundland, Kanada i början av 90-talet. Eller skall det behöva gå lika långt längs kusterna på andra sidan Atlanten innan man kan börja reflektera kring följderna?

DET ÄR EN FRÅGA VI MÅSTE

ställa oss genomgående - hur långt skall det behöva gå? Även de saker som bevisligen är skadliga för en marin miljö förhåller sig inte länder och företag till på det sätt som krävs. Rent politiskt och gällande lagstiftning är haven speciella. Vem bär ansvar och har skyldigheter på internationellt vatten? Det avfall som dumpas i ett land sprider sig, i vissa fall, snabbare än vinden till andra delar av samma kontinent, men kan också gå att återfinnas i andra hav och på andra kontinenter.

Det är sannolikt att vi aldrig med rimlig säkerhet kommer att kunna fastslå var och hur livet på jorden uppstod. En fråga man kan tycka vara helt orelevant i förhållande till de klimatproblem vi står inför. Det skall mycket till för att helt rubba den kemiska och biologiska balans som utvecklats i havet under miljontals år och oftast finner livet en väg. En ökad försurning av havsvattnet globalt kommer göra det svårt för många organismer att bygga upp sina skal, vilket kommer att gynna organismer som likt maneter inte behöver kalk. Ett havsvatten med låg syrehalt lämnar oss med de bakterier som inte behöver förbruka syre i sina processer. I ett sådant framtidsscenario kan kanske livet uppstå i havet för första eller andra gången, vem vet.

Även de saker som bevisligen är skadliga för en marin miljö förhåller sig inte länder och företag till på det sätt som krävs

Text: Nadja Lundberg

KAPITALISMENS MILJÖKATASTROFER

INOM KAPITALISMEN SÅ SÄTTS alltid vinsten främst. Företagens främsta drivkraft är en ökad vinst, något som vi vet går ut över arbetare dagligen. Inte bara i och med att de måste jobba mer och slita ut sig mer, men också genom de miljöförstöringar som tilltar då företag inte vill lägga pengar på säkerhetsåtgärder eller investera i lösningar för undvika utsläpp med mera. Detta eftersom det ofta är kostsamt, både genom förändrad produktion och dyra satsningar. Saker som är kostsamma är ofta sånt som företag i dagens samhälle undviker till sista stund, eller struntar helt i, då de ofta slipper undan med låga skadestånd eller böter. Här listar vi några miljökatastrofer som orsakades på grund av kapitalisternas vinstjakt och dumdristighet.

DEEPWATER HORIZON-SPILET

I APRIL 2010 HAVERERADE ett borrhål vid oljeplattformen *Deepwater Horizon* i Mexikanska golfen. Den efterföljande explosionen dödade 11 av arbetarna ombord och skadade ytterligare 17. Eftersom säkerhetssystemen på oljeplattformen inte var ordentligt kontrollerade kunde borrhningen haverera och leda till den enorma katastrofen. Oljeplattformen sjönk ett dygn senare, men olja läckte ut ur källan i nästan tre månader, vilket ledde till det största oljeutsläppet i amerikansk historia. Kostnaderna för samhällena och fiskenäringen längs USA:s kust blev enorma, något som oljebolaget BP sedan fick betala. Men hela katastrofen hade kunnat undvikas om det inte var för den dåliga kontrollen av säkerhetsinstrumenten ombord på oljeriggen.

DEN TOTALA MÄNGDEN RÅOLJA SOM läckte ut efter olyckan beräknades till 4,9 miljoner fat, eller 780 000 kubikmeter. Djurlivet och ekosystemen i Mexikanska golfen är fortsatt negativt påverkade av råoljan, men också av de medel som användes för att bryta ner råoljan i städningsarbetet efter utsläppet. Långt ifrån all olja är insamlad och det kommer ta decennier innan kuststräckan som drabbades är densamma igen. Förutom de som skadades eller förolyckades i explosionen ombord på oljeplattformen fick 143 personer åkomma till följd av oljeutsläppet.

*Oljeplattformen
Deepwater Horizon
dagen efter olyckan 2010*

FUKUSHIMA-OLYCKAN

2011 DRABBADES JAPANSKA ÖSTKUSTEN av en jordbävning och en efterföljande tsunami. Skadorna på samhällena längs kusten blev stora, men naturkatastrofen orsakade mer skada än någon hade väntat sig. I Japan är kärnkraften väl utbyggd och 15 mil norr om storstaden Tokyo ligger kärnkraftverket Fukushima 1, som med sina sex reaktorer var en viktig del i Japans energiförsörjning 2011. Vid tiden för jordbävningen och tsunamin var tre av reaktorerna i drift. Jordbävningen och tsunamin slog ut alla säkerhetssystem som behövs vid eventuella driftfel, vilket orsakade hårdsmältor i alla aktiva reaktorer och medförde utsläpp av radioaktiva partiklar som spreds snabbt kring kärnkraftverket.

DET ÄR ÄNNU FÖR TIDIGT ATT VETA hur allvarliga skadorna blir på miljön omkring kärnkraftverket, men en zon på 20 km omkring området kommer förbli avstängd för decennier framöver. Mätningar som gjordes i havet utanför Fukushima efter olyckan visade på förhöjda nivåer av radioaktiva ämnen, i vissa fall flera miljoner gånger högre nivåer än normalt.

ÄGAREN TEPCO FICK SKULDEN FÖR haveriet, eftersom det saknades säkerhetsmetoder för att åtgärda en driftstörning som uppstått på grund av en naturkatastrof. Organisationen som skulle finnas på plats vid en eventuell nödkylning eller nedsläckning var inte tillräckligt utbildad och organiserad, vilket ledde till att reaktorerna havererade. Kostnaderna för olyckan hamnade dels på TEPCO, dels på japanska staten, men de som drog det kortaste strået var de som tvingades lämna sina hem och de skattebetalare som fick betala för vårdslösheten hos TEPCO.

Jämförelse av dricksvattnet från Flint och Detroit

VATTENKRISEN I FLINT

FLINT ÄR EN GAMMAL INDUSTRISTAD, inte långt från bilstaden Detroit, i norra USA. En stad med återkommande ekonomiska problem, där stadens arbetarklass, till stor del afro-amerikaner, fått betala för kapitalismens oförmåga att ta hand om samhällen i kris. Företag som flyttat sina fabriker och dålig administration från lokala politiker har gett Flint enorma problem.

2014 BESLUTADES ATT MAN SKULLE byta vattentäkt från Lake Huron och Detroitfloden, eftersom det var billigare att ta vatten till staden från Flintfloden istället. Problemet var bara att man sparade in på allt man kunde tänka sig, även den rening som behöver göras för att vattnet ska vara tjänligt att dricka. 100 000 människor exponerades för olika miljögifter som bly och olika sjukdomar. Totalt beräknas 6 000 - 12 000 barn ha exponerats för höga halter av bly via dricksvattnet. Allt för att stadens styrande ville spara in pengar, på grund av den kapitalistiska nedmonteringen av det offentliga.

FLERA POLITIKER OCH TJÄNSTEMÄN har fått lämna sina poster, men det har dröjt med åtgärder för att vattnet ska bli tjänligt att dricka. Krisen inleddes våren 2014 och i januari 2017 rapporterades att vattnet var rent nog igen. Men det kvarstår stora problem, rör som måste bytas för att de fortsatt läcker bly och en bristande finansiering har gjort att problemen lever kvar. Under kapitalismen nedprioriteras delar av samhället som inte kan vara en del av företagets profitjakt. Vattenkrisen i Flint är en konsekvens av det offentliga nedmontering och sönderfall, de som har drabbats är offer för nyliberalismens hänsynslösa framfart.

EXXON VALDEZ

OLJEBOLAGET EXXON MOBIL HAR GENOM ÅREN gjort sig känt för att man inte vill ta ansvar för sina utsläpp eller för sin dåliga säkerhetsorganisation. Detta blev tydligt när *Exxon Valdez*, en oljetanker lastad med 200 000 kubikmeter råolja, gick på grund i Prince Williams sund, Alaska. Av lasten läckte 41 000 kubikmeter olja ut och förstörde stora delar av naturen i närområdet. De direkta effekterna på djurlivet medförde att minst 100 000 sjöfåglar dog, tillsammans med en hel del andra arter. På grund av undermåligt rensningsarbete blev 90 procent av råoljan kvar längs kusten, något som fått långvariga effekter på hela ekosystemet.

EXXON LA SKULDEN PÅ *Valdez* skeppare, som sovit ruset av sig när fartyget gick på grund. Han friades senare i domstol och skulden lades på oljejätten. Orsaken till olyckan förklarades främst vara press på besättningen, som redan var utarbetad och fick jobba långa skift för att klara med planeringen. Dessutom hade fartyget inte en aktiverad radar som skulle upptäckt grundet och därför varskott styrmannen innan det var för sent.

FÖRETAGET TOG OCKSÅ GOD TID PÅ sig att inleda städningen av kustremsan som drabbats, vilket gjorde effekterna på naturen än värre. Mer än 20 år senare hade Exxon, nu ExxonMobil, betalat hela skadeståndet på 500 miljoner dollar, en summa som oljebolaget hade pressat ner från 5 miljarder dollar. ExxonMobil sparade, i klassiskt manér, in på besättningen och på fartyget. När olyckan skedde gjorde man allt i sin makt för att avsäga sig ansvar och kämpade för att slippa extra kostnader. Priset betalades istället av naturen och djurlivet i Alaska, som ännu inte återhämtat sig.

Exxon Valdez töms på råolja av en mindre tankbåt efter hon gått på grund utanför Alaskas kust

Artikel

KÖTTET ELLER KLIMATET- DET HÄNGER PÅ PROLETARIATET

VEGANISM ELLER UNDERGÅNG

Som både en av de största utsläppare av växthusgaser och förstörare av ekosystem är köttindustrin en ledande orsak bakom vår planets stora klimatförändringar. Att undvika eller i alla fall lindra det katastrofala klimathotet innebär, liksom en omvandling av vårt ekonomiska system, en omställning av vår globala livsmedelsindustri. Den behöver komma bort från dagens ohållbara och ineffektiva köttproduktion.

Global uppvärmning

Generellt har information och allmänhetens kunskap om köttindustrins miljöpåverkan växt enormt under det senaste decenniet. Nuförtiden är det få som inte känner till att köttindustrin är en av de största bidragande faktorerna till global uppvärmning. Men något som alla inte håller koll på är att köttindustrin faktiskt släpper ut mer växthusgaser än alla flygplan, bilar, båtar och tåg kombinerat –det vill säga hela transportsektorn. Förenta Nationernas (FN) livsmedels- och jordbruksorganisation beräknar att andelen av alla mänskligt framkallade växthusgasutsläpp från köttindustrin motsvarar 14,5 procent. Men det avslöjar inte köttindustrins fulla påverkan på den globala uppvärmningen eftersom växthusgaserna varierar i effektivitet. Metangas, som kor är stora producenter av, värmer upp planeten 86 gånger mer effektivt än koldioxid under en period av en till två decennier. Eftersom nästan hälften av växthusgasutsläppen från boskap är metangas

Metangas, som kor är stora utgivare av, värmer upp planeten 86 gånger mer än koldioxid under en period av en till två decennier

bidrar köttindustrin till den kraftiga intensifiering av global uppvärmning som påskyndar klimatförändringarna. Vidare rapporterar FN att kor uppfödda för kött- liksom mjölkproduktion är den djurart som ansvarar för mest utsläpp av hela djurindustrin, vid ungefär 65 procent. Dock räknar dessa siffror endast med de direkta växthusgasutsläppen från köttindustrin, inte de indirekta. Jag syftar på skövlingen av enorma skogsområden för att ge plats åt uppfödningen av boskap. Framför allt i Latinamerika där två tredjedelar av de avskogade markerna blir till betes- och jordbruksmarker för boskapsuppfödning.

AVSKOGNING FÖRSTÖR INTE bara biologisk mångfald och utrotar olika arter, utan det släpper även på egen hand ut stora mängder av koldioxid till atmosfären. Det uppskattas att den globala avskogningen orsakar 15 procent av alla växthusgasutsläpp. Skogar är också viktiga i och med att de omvandlar koldioxid

Tonfisk på fiskauktion i Filippinerna. Fisket efter tonfisk kan komma att få förödande konsekvenser för världshaven

till syre i stora mängder, vilket motverkar den globala uppvärmningen. Alla dessa utsläpp från köttindustrin bidrar till höjningen av jordklotets medeltemperatur, vilket medför ett kluster av katastrofala effekter. Kortfattat innefattar detta höjningar av havsnivån, förstörelse av ekosystem, samt extremare och oftare förekommande naturkatastrofer såsom torka, skogsbränder, översvämningar och stormar. På grund av att ekosystem inte hinner anpassa sig till det drastiskt förändrade klimatet utrotas många arter, vissa vitala för allt liv på jorden såsom pollinerande insekter. Även havsströmmar, som styrs av vattnets temperatur och salthalt, kan komma att påverkas av en stor avsmältning av is. Då dessa strömmar, däribland Golfströmmen, påverkar temperaturen på kontinenterna omkring skulle detta exempelvis kunna innebära en drastisk förändring av det svenska klimatet.

Vad alla dessa klimatkatastrofer skulle få för exakta konsekvenser för mänskligheten och samhället kan inte förutspås, men oavsett

Men det kan sägas med säkerhet att havsnivåns höjning och alla naturkatastrofer lär drastiskt öka antalet klimatflyktingar i världen

innebär det omfattande följder. Men det kan sägas med säkerhet att havsnivåns höjning och alla naturkatastrofer lär drastiskt öka antalet klimatflyktingar i världen. Exempelvis har det

rapporterats att Mellanöstern och Nordafrika kan bli obebodiga i slutet av århundradet om vi fortsätter på samma sätt, vilket dels beror på ökenutbredning. Det skulle innebära ett behov av att fly för hundratals miljoner drabbade människor. Hur skulle den globala ekonomin hantera en sådan humanitär katastrof? Livsviktiga resurser skulle bli bristfälliga

medans fattigdom och sjukdomar breder ut sig. Den imperialistiska världsordningen och globala handeln hotas att rubbas, potentiellt kollapsa. I det allra värsta av scenarion då ekosystem vitala för livets samspel förstörs kan potentiellt samhällets eller till och med mänsklighetens överlevnad hotas.

Förstörelse av ekosystem

Klimatförändringarna orsakar inte bara indirekt av mängden växthusgaser i atmosfären. Den orsakas också direkt från förstörelsen av ekosystem, som

speciellt köttindustrin medför. Detta grundas i att produktionen av kött och djurprodukter biologiskt sett är ett enormt energisvinn. Ungefär 90 procent av all energi som går åt till produktionen av kött förloras jämfört med växterna, enkelt förklarar innebär det att om du matar en ko med 100 kg sojaböner får du ut 10 kg kött. Det innebär att köttproduktion kräver en ofantligt större mängd mark och vatten. Av världens färskvatten som används konsumerar köttindustrin ungefär en tredjedel. Av jordens landyta användes ungefär 34 miljoner kvadratkilometer till betesmark för boskap år 2011, vilket nästan är en lika stor yta som månen. Men samtidigt som kött och mejerier använder 83 procent av världens jordbruksmarker så förser de oss globalt sett endast med 18 procent av alla våra kalorier som vi konsumerar. Denna relation visar tydligt det ekologiskt ineffektiva med produktionen av kött och djurprodukter. En växtbaserad kost å andra sidan skulle, väl etablerad i samhället, innebära att mindre mark och vatten behöver gå åt att möta mänsklighetens energibehov.

Den stora skala som köttindustrin omfattar kan bäst förstås i att mer än 56 miljarder landdjur slaktas varje år för konsumtion

Miljontals hektar av regnskog skövlas årligen för att omvandlas till betesmarker, vilket har gjort många arter utrotningshotade. Den stora skala som köttindustrin omfattar kan bäst förstås i att mer än 56 miljarder landdjur slaktas varje år för konsumtion. Däribland räknas dock inte antalet dödade fiskar, som också är en stor miljökatastrof i sig. Fiskeindustrin håller på att förstöra havens ekosystem då de inte bara töms på fisk utan också fylls med plast. National Geographic har nyligen rapporterat att världens största samling av flytande skräp, även kallat *The Great Pacific Garbage Patch*, består till nästan hälften av plastmaterial från fiskenät.

FAKTUM ÄR ATT SEDAN 1970-talet har 60 procent av jordens djurpopulationer utplånats av mänskligheten. Detta visar en ny rapport från världsnaturfonden som konstaterar att den stora och växande konsumtionen av mat och resurser förstör livets samspel på vår planet, vilket är den största implikationen av ekosystems förstörelse. Ytterligare är vattenföroreningar,

Produktionen av nötkött är en central del i människans påverkan på växthuseffekten

liksom luftföroreningar, också en direkt effekt av köttindustrin. Exempelvis är det den primära orsaken för Östersjöns övergödning. Det är främst en konsekvens av grisindustrin i de omgivande länderna, där gödslet mynnar ut och skapar en överproduktion av alger, vilket skapar en obalans. Förutom stora ekosystem drabbas även människors hälsa av direkta föroreningar från köttindustrin. Detta gäller specifikt fattiga människor. Jordbruk för boskap förorenar faktiskt vattenvägar mer än alla andra industrier kombinerat, uppger den amerikanska miljömyndigheten *Environmental Protection Agency*. Slutligen är även användningen av antibiotika ett stort miljö- och hälsoproblem med köttindustrin. Många djur matas med stora mängder av antibiotika, vilket ökar risken för att bakterierna blir resistenta. Detta hävdar Världsnaturfonden vara en av våra största folkhälsoutmaningar.

Ett hållbart samhälle

Det absolut mest effektiva sättet att minska sitt avtryck på klimatet är att undvika animaliska produkter, det vill säga anta en vegansk kost. Detta

gäller inte bara vid minskning av växthusgaser, utan också avskogning, försurning, övergödning och mark- liksom vattenanvändning. Studien *Reducing food's environmental impacts through producers and consumers*, utförd av J. Poore och T.

Förutom stora ekosystem drabbas även människors hälsa av direkta föroreningar från köttindustrin. Detta gäller specifikt fattiga människor

Nemecek (*Science*, 010618), förklarar att anledningen till detta beror på att köttindustrin övergriper alla miljöproblem. Dessutom är valet över ens kostvanor jämfört med andra personliga miljöåtgärder både enklare och gör mer drastisk skillnad. Men studien är långt ifrån ensam om dess slutsatser. I samtidens mest omfattande analys av miljöpåverkan från vårt livsmedelssystem, *Options for keeping the food system within*

environmental limits, hävdade 23 framstående miljöforskare i slutet av oktober att enorma minskningar av köttkonsumtion är vitalt för att undvika förödande klimatförändringar. De uppger bland annat att »västerländska länder« behöver minska konsumtionen av nötkött med hela 90 procent.

Vi har ingen tid att vänta. Redan i början av oktober detta år varnade FN att vi endast har tolv år på oss att lindra en kommande klimatkatastrof. För detta krävs dock en

omfattande samhällsförändring. Det räcker inte att ansvaret ligger på den enskilda individen att minska sin köttkonsumtion om hen vill. Till skillnad från liberalismen kan marxismen peka ut den systematiska kopplingen till klimatförändringarna. Det är vårt ekonomiska system som behöver förändras om miljön ska räddas. Motsägelsen mellan kapitalismen och naturen har idag nått en skala som hotar mänsklighetens överlevnad. Som redan redogjorts för i artikeln bidrar köttindustrin betydligt till detta på grund av de skadliga sociala och ekologiska effekterna den innehar.

DÄRFÖR MÅSTE MARXISTER erkänna att den nuvarande omfattningen av animalieproduktionen är objektivi-rrationell och hindrande för sociala framsteg. Den som tror att den nuvarande köttproduktionen kan ignoreras eller ens överföras till en socialistisk värld, har tagit an den naiva och romantiserade bilden av industrialiserad köttproduktion som kapitalistiska lobbygrupper främjar. Omvandlingen av livsmedels- och köttindustrin till en ekologiskt hållbar vegansk och planerad produktion skulle däremot vara ett aktuellt socialistisk krav. Med en ekonomi som

Motsägelsen mellan kapitalismen och naturen har idag nått en skala som hotar mänsklighetens överlevnad

prioriterar miljön istället för bara profiter och ekonomisk tillväxt, har det socialistiska samhället potential att ställa om hela matproduktionen i en hållbar riktning. En liknelse till klimatsituationen kan göras med ett yttrande av den franska

filosofen Albert Camus (1913-1960).

Han konstaterade att självmordet är den allvarligaste filosofiska frågan, eftersom innan vi har kommit fram till om livet är värt att leva eller inte så är alla andra filosofiska frågor irrelevanta.

Jag skulle hävda att klimathotet på liknande sätt är den viktigaste politiska frågan, eftersom alla andra politiska frågor blir tillintetgjorda om

de system som uppehåller liv på jorden kollapsar. Därför bör vi göra allt vi kan för att motverka den närmande klimatkatastrofen. Förutom att organisera oss för kapitalismens avskaffande, innebär detta en iallafall minskad köttkonsumtion i samhället om inte en hel omvandling till vegansk kost. För hur ska vi kunna ha en socialistisk revolution utan en planet som vi kan leva på?

Text: Rasmus Nilsson

IN I VÄRLDEN

DEN SOM AV NÅGON ANLEDNING har vägarna förbi Humlebäck i Danmark rekommenderas starkt att titta in på det prestigefulla konstmuseet Louisiana. Där pågår nämligen en utställning med konstnären Dea Trier Mørchs grafiska verk under namnet *Ind i Verden* (in i världen), en utställning som väldigt intressant beskriver balansgången mellan det konstnärliga och det politiska.

DEA TRIER MØRCH (1941-2001) var något av en centralgestalt i den danska progiga 70-talskulturen. I Sverige är hon mest känd för romanen *Vinterbørn*, som kretsar kring en förlossningsklinik och tillvaron för de kvinnor som är där. Men utöver sitt författarskap var hon också en väldigt skicklig grafiker. Efter sin utbildning på Konstakademiets Billedskole studerade hon under 60-talet på flera olika håll i Sovjet, där hon influerades starkt av socialrealismen och den folkkonstinspirerade propagandan.

Väl tillbaka i Danmark var Mørch aktiv i konstnärskollektivet Røde Mor, och engagerade sig i DKP. Hennes konstnärsskap var tätt sammanflätat med det politiska engagemanget - hennes verk användes bland annat som illustrationer i de egna böckerna och till propagandaaffischer. De tidigare verken, som ofta har motiv från tiden i Sovjet,

Resultatet blir en bild uppbyggd av många små streck, typ som en teckning. Etsningarna är otroligt vackra - gråskalorna gör bilderna lite otydligt drömska

är främst etsningar - en teknik där man ristat in motivet som streck på en koppjarplåt, och använder diverse kemikalier för att fördjupa ristningen. Resultatet blir en bild uppbyggd av många små streck, typ som en teckning. Etsningarna är otroligt vackra - gråskalorna gör bilderna lite otydligt drömska. Efterhand övergick Mørch dock mer

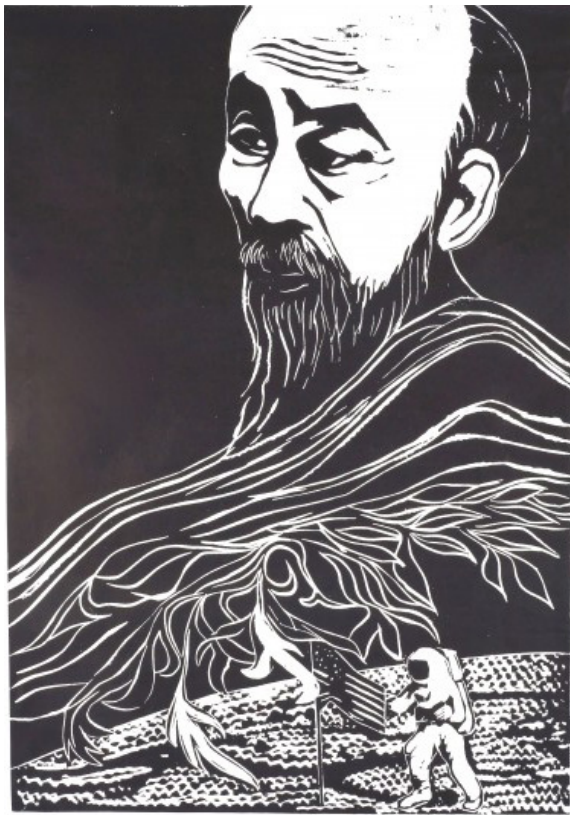
och mer till linoleum- och trätryck, där motivet skärs ut i en relief som sedan trycks mot pappret. Linjerna blir tjocka och stilrena och bilden blir väldigt tydlig.

FÖRENKLINGEN I UTTRYCKET

hängde samman med Mørchs politiska engagemang. I takt med att hennes konst började användas för affischer och till illustrationer behövde också tekniken anpassas.

Linoleumtrycken är lättare att tolka och därmed mer lämpade för politiska budskap. Men även om en viss kvalitet som finns i de tidigare bilderna kanske gick förlorad, blir de senare verken aldrig platt plakatpolitiska.

I två serier tryck, *Vinterbørn* (linoleum) och *Ind i Verden* (trä), avbildar Mørch ett barns födsel steg för steg - från att fostret växer i magen till att barnet ammar i mammans famn och personalen städar i sjukhusköket. Det är både operonligt och personligt på samma gång. Trycken är enkla och avbildar utan att fördunkla - en skrynklig

bebis pressas fram ur blygdläppar, en barnmorska håller isär föderskans ben medan en annan har ett fast grepp om barnets huvud. Det är skildrat utifrån och liknar nästan något ur en skolbok - men intrycket är långt ifrån skolboksmässigt. Något med det råa redogörandet, som utan romantisering visar hela den omständliga process en födsel är, gör det hela djupt mänskligt. Serierna blir ett monument över moderskärlek som inte ens den sorgligaste pietä någon sin kan komma nära.

MODERSKAP OCH NAKNA

kvinnor är som vi vet urgamla motiv inom konsten, men födelseserierna var nyskapande i sin nästan vulgära skildring av kvinnokroppen. Myten om det upphöjda moderskapet begravs totalt - istället görs kopplingen mellan moderskap och kroppsfunktioner smärtsamt tydlig. Ofta ställs politik och konst ställs upp som två motpoler när det gäller skapande - ju tydligare det politiska budskapet är, desto sämre sägs det konstnärliga värdet bli. Dea Trier Mørchs verk stämmer mycket dåligt överens med den tesen. Mørch var aldrig bekväm med den vurm för abstrakt måleri som rådde när hon tog examen från konstskolan i Danmark. Istället fann och utvecklade hon sitt konstnärskap i samklang med

politik och vardag - först inspirerad av sovjetisk propaganda, sedan vidare med sitt eget uttryck i Danmarks politiska värld. Och det ska vi vara tacksamma för - det är en hemsk tanke att Mørch hade kunnat ägna sig åt abstrakt konst istället för att producera dessa verk.

Myten om det upphöjda moderskapet begravs totalt - istället görs kopplingen mellan moderskap och kroppsfunktioner smärtsamt tydlig

VISST STÄMMER DET KANSKE ATT en del av proggens konstverk var något plumpa och plakatspolitiska - men Mørch saknar verkligen inte finkänslighet. Vare sig det gäller soldater i vietnamkriget, medborgarrättsrörelsen i USA eller vardagsrealism, framställs varje nogsamt utkarvad person med en slags värdighet och människokärlek.

De människor som de gamla trogna parollerna berör görs högst verkliga - det är dessa människors vardag vi kämpade - och kämpar - för. För i Mørchs verk är det personliga verkligen politiskt, och det politiska personligt.

Linda Kiibus är 21 år och medlem i RKU-Malmö

FÖRBUNDET

BRIGADRESA TILL BERLIN

Varje januari arrangeras en stor demonstration till minne av de tyska revolutionärerna Rosa Luxemburg och Karl Liebknecht i Berlin. I år var det 100 år sedan de mördades på uppdrag av den socialdemokratiska regeringen.

I år deltog RKU i demonstrationen, tillsammans med Kommunistiska partiets kvinnobrigad.

LYCKADE DISTRIKTSKONFERENSER

Gruppdiskussion på Västras distriktskonferens i Göteborg

I FEBRUARI HÖLL RKU distriktskonferenser i 3 av våra 4 distrikt. Denna gång hölls distriktskonferenserna i Malmö, Göteborg och Norrköping. Konferenserna tog upp förbundets kongress, som hålls i Göteborg 30 maj-1 juni.

Gruppbild från Östras distriktskonferens, Norrköping

REBELLREDAKTIONEN INFORMERAR

Du som läsare kanske undrar vad som hänt med nummerordningen för **Rebell**. Eftersom mycket annat har tagit tid från förbundets arbete tvingas redaktionen på grund av tidsbrist att ge ut nummer 4-2018 och 1-2019 som en tidning.

Kom med i kampen!

RKU är ett revolutionärt kommunistiskt ungdomsförbund som kämpar för att förändra hela samhället och skapa ett nytt, mänskligare samhälle byggt på socialismens principer. För att nå socialismen krävs att du och alla andra lägger sig i det som sker i samhället. Socialismen måste byggas på vår egen kamp, kampen för våra rättigheter; en bra skola, bostad och arbete; kampen för en ljusare och bättre framtid. För att kunna genomdriva en förändring krävs att vi enar oss och går samman. Kom med i RKU!

Kontakt och prenumerationsfrågor:

Arvid Gustafsson, RKU
Box 311 87, 40032 Göteborg
031-244417, www.rku.nu
Besöksadress: Fjärde Långgatan 8b

För prenumeration på **Rebell**:

betala in pengarna direkt på Rebells pg 513998-5 och ange namn och adress.

- Vanlig prenumeration 100 kr
- Stödprenumeration 200 kr
- Kampprenumeration 300 kr

PROLETÄREN

Det finns bara en kommunistisk veckotidning och det är Kommunistiska Partiets Proletären. Proletären är tidningen som varje vecka rapporterar om kapitalismens härjningar och utsugning och motståndet på arbetsplatserna. Den är ett måste för varje revolutionär. Ta en prenumeration redan idag!

50 kr per månad
(autogiro)

Ring: 031-142634, e-post: pren@proletaren.se
www.proletaren.se

POSTTIDNING B

Rebell
Box 31187
40032 Göteborg

»Faktum är att vi inte kan vara nöjda. Det är omöjligt. Människor dör av svält, brist på vatten, sjukdomar som egentligen går att bota. Varje dag. Försten som är nöjd är en idiot«

-Nina Björk